

12 Νοεμβρίου 2001  
Αρ.Πρωτ. 12280/01/2.2

**ΕΚΘΕΣΗ ΑΥΤΟΨΙΑΣ**  
**ΣΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ**  
**ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗΝ ΚΩ (6 -7/9/2001)**

Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι αποδέκτης της υπ'αριθμ. 12280/24-8-2001 αναφοράς της οργάνωσης «Γιατροί του Κόσμου», σχετικά με τις κακές συνθήκες κράτησης, την ελλιπή πρόσβαση στο πολιτικό άσυλο και την ανεπάρκεια, από πλευράς χώρου, χρημάτων και υποδομής, των μέσων που έχουν στη διάθεσή τους οι τοπικές Λιμενικές και Αστυνομικές αρχές για τους πρόσφυγες και μετανάστες που φθάνουν, σε μεγάλους αριθμούς, παράνομα στη νήσο Κω.

Οι κακές συνθήκες υγιεινής, ο συνωστισμός των κρατουμένων στους πρόχειρους χώρους λιμενικής και αστυνομικής κράτησης, η έλλειψη πρόβλεψης τροφείων στη νομοθεσία του Λιμενικού Σώματος, η ανεπάρκεια προληπτικής ιατρικής περίθαλψης, την οποία προσέφεραν εθελοντικά οι «Γιατροί του Κόσμου» σε επίσκεψή τους στο νησί, αποτελούν τα κυριότερα προβλήματα που θίγει η αναφορά. Τα ζητήματα αυτά, που εγείρουν σοβαρά ερωτηματικά για την κράτηση των μεταναστών σε στοιχειώδεις συνθήκες σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, σε συνδυασμό με το ερώτημα της προστασίας των πολιτικών προσφύγων σύμφωνα με τα κριτήρια της Σύμβασης της Γενεύης, κατέστησαν αναγκαία την επιτόπια επίσκεψη κλιμακίου του Συνηγόρου του Πολίτη, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 6 και 7 Σεπτεμβρίου 2001. Οι επιστήμονες του Κύκλου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Καλλιόπη Στεφανάκη και Χρύσα Χατζή, είχαν την ευκαιρία να διαπιστώσουν τα προβλήματα και να συζητήσουν για την επίλυσή τους με τις τοπικές αρχές, ήτοι τον Αστυνομικό Διοικητή κ. Στυλ. Παπαδάκη και τον Προϊστάμενο του Τμήματος Ασφαλείας Κω κ. Κοπανέζο, τον Λιμενάρχη κ. Βασ.Σιέττο, τον Δήμαρχο κ. Μιλτ.

Φάκο και τον Έπαρχο του νησιού κ. Βασ. Ξυπολυτά. Τα συμπεράσματα της διήμερης αυτής επίσκεψης έχουν ως εξής:

## **1. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ**

Το Λιμενικό Σώμα επιλαμβάνεται κατ'αρχήν των μεταναστών, οι οποίοι περνούν με πλεούμενα από τις ακτές της γειτονικής Τουρκίας, συχνά μετά από καταδίωξη που μπορεί να οδηγήσει στη βύθιση του σκάφους από τους καπετάνιους που συμμετέχουν στο παράνομο αυτό κύκλωμα και στην ανάγκη διάσωσης των επιβατών. Οι επιβάτες οδηγούνται στο Λιμενικό Φυλάκιο, καταγράφονται τα στοιχεία τους και τηρείται λεπτομερής κατάσταση με τα προσωπικά τους αντικείμενα και χρήματα, μετά από σωματική έρευνα από δύο λιμενικούς, ως ορίζει ο νόμος. Ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί την πλήρη αυτή σωματική έρευνα αναγκαία για να μην υπάρχουν αιτιάσεις κατά των οργάνων του λιμενικού ή κατά άλλων μεταναστών για την κλοπή χρημάτων, οι οποίες άλλως θα είναι δύσκολο να ελεγχθούν. Δίνεται σήμα στις αρμόδιες αρχές και εισάγεται στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών Κω το ερώτημα της δίωξης των κρατουμένων για παράνομη είσοδο στη χώρα. Η συνήθης πρακτική είναι ότι οι μετανάστες δεν κρατούνται ως υπόδικοι διότι ο Εισαγγελέας απέχει από τη δίωξη, και κατά συνέπεια περνούν στη δικαιοδοσία των αστυνομικών αρχών και κρατούνται σε χώρο της Αστυνομίας προς απέλαση, εκτός εάν υπάρξει προσφυγή κατά της απέλασής τους ή αίτηση ασύλου κ.λ.π. Η κράτηση από τη Λιμενική Αρχή μπορεί να διαρκέσει από μία έως τρεις ημέρες, αναλόγως εάν συμπίπτει με Σαββατοκύριακο ή άλλη αργία. Η κράτηση από την Αστυνομία μπορεί να διαρκέσει πολλές ημέρες ή και εβδομάδες, αναλόγως των διαδικαστικών εμπλοκών, του εφικτού ή μη της απέλασης κ.λ.π.

## **2. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΛΙΜΕΝΙΚΗ ΑΡΧΗ**

Ο χώρος του Λιμενικού Φυλακίου, στον λιμενοβραχίονα, είναι 15 περίπου τετραγωνικών και διαθέτει τουαλέτα. Το πρωί της 7/9/01 στον χώρο αυτόν βρίσκονταν τρεις λιμενικοί φύλακες, 13 Αφγανοί και Ιρακινοί, μεταξύ αυτών γυναίκες με ένα μωρό και μεγαλύτερα παιδιά, οι οποίοι είχαν συλληφθεί την προηγούμενη νύχτα. Ήδη για τους περισσότερους από αυτούς είχε φθάσει το σήμα

αποχής από την ποινική δίωξη και μάζευαν τα πράγματά τους προκειμένου να μεταφερθούν στον χώρο κράτησης της αστυνομίας. Δεδομένου ότι το λιμενικό φυλάκιο φιλοξενεί το σύνολο των εισερχομένων λάθρα μεταναστών, έχει χρησιμοποιηθεί για τη στέγαση δεκαπλάσιου αριθμού ατόμων, σε συνθήκες που η ίδια η λιμενική αρχή κρίνει ανεπαρκείς. Ο μόνος τρόπος να χωρέσουν τόσα άτομα είναι η υπαίθρια διαμονή, στον χώρο έμπροσθεν του φυλακίου, που οι λιμενικοί κλείνουν με διαχωριστικά, βοηθώντας του καλού καιρού κατά τους τελευταίους (θερινούς) μήνες που άρχισε να παρουσιάζεται αθρόα παράνομη είσοδος μεταναστών.

Σοβαρό πρόβλημα των συνθηκών κράτησης από τις Λιμενικές Αρχές είναι ότι οι σχετικές διατάξεις δεν προβλέπουν τροφεία κρατουμένων. Το γεγονός αυτό είναι ενδεικτικό της αλλαγής που έχει επιφέρει η αθρόα παράνομη είσοδος μεταναστών στις συνήθειες λειτουργίες του Λιμενικού Σώματος. Η σίτιση των μεταναστών στηρίζεται στην περιστασιακή εθελοντική προσφορά ιδιωτών ξενοδόχων της νήσου και κυρίως στην οργάνωση «Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός». Ο Δήμος Κω υποσχέθηκε να συμβάλει στο μέλλον στη χρηματοδότηση της τροφοδοσίας. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισημαίνει την έλλειψη ευελιξίας των κεντρικών υπηρεσιών του Κράτους να καλύψουν το κενό αυτό, δεδομένου ότι οι αριθμοί των ατόμων που κρατούνται από τις Λιμενικές Αρχές βαίνουν σταθερά αυξανόμενοι.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι σε κανένα στάδιο της προπεριγραφείσας διαδικασίας οι κρατούμενοι δεν ελέγχονται ιατρικώς κατά την είσοδό τους στη χώρα για να διαπιστωθεί η κατάσταση της υγείας τους ούτε και για λόγους πρόληψης τυχόν μεταδοτικών ασθενειών. Η μόνη προληπτική ιατρική εξέταση, όπως προαναφέρθηκε, πραγματοποιείται με την εθελοντική πρωτοβουλία οργάνωσης όπως οι «Γιατροί του Κόσμου», κατόπιν επισκέψεως κλιμακίου ιατρών από την Αθήνα. Παρατηρείται ότι η εθελοντική αυτή πρωτοβουλία, η οποία ασκείται κατ'ανάγκη περιστασιακά, δεν μπορεί ούτε στην πράξη να υποκαταστήσει την οφειλόμενη κρατική μέριμνα προς τους ίδιους τους μετανάστες και προληπτικά προς τον τοπικό πληθυσμό (άρθρ. 5 παρ.2, 21 παρ.3 Συντάγματος), δεδομένου ότι ο πληθυσμός των κρατουμένων εναλλάσσεται διαρκώς λόγω νέων αφίξεων. Ο Δήμαρχος Κω επεσήμανε ότι ιδιώτες ιατροί του νησιού προσφέρονται εθελοντικώς κατά καιρούς να εξετάσουν αμισθί μετανάστες που εκφράζουν σχετικό αίτημα προς τις λιμενικές ή αστυνομικές αρχές.

Τα τυχόν άμεσα και ορατά περιστατικά ασθένειας αντιμετωπίζονται με μεταγωγή στο Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο Κω.

### **3. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ**

Διαπιστώνεται κατ' αρχήν η ανεπάρκεια από πλευράς έκτασης του χώρου των κρατητηρίων, στο ισόγειο του παλαιού κτιρίου στο λιμάνι που στεγάζει τις υπηρεσίες της Αστυνομίας. Τα κρατητήρια αυτά, αν και καθαρά και με επαρκή αέρα και φως διότι βλέπουν προς εσωτερική αυλή, μπορούν να φιλοξενήσουν μέχρι 15 άτομα και δεν επαρκούν για τη στέγαση των παρανόμως εισελθόντων στη χώρα, που μπορεί να διαρκέσει πολλές ημέρες ή και εβδομάδες.

Οι γυναίκες και τα παιδιά στεγάζονται χωριστά, στον χώρο πρώην μικρού ξενοδοχείου μέσα στην πόλη, και διασφαλίζεται έτσι ο βασικός κανόνας διαχωρισμού τους από τους ενηλίκους άνδρες (άρθρ.11, 13 Ν.2776/99).

Η διαβίωση των ανδρών ωστόσο είναι προβληματική, αφού δεν έχει βρεθεί χώρος διαρρυθμισμένος σε δωμάτια ή έστω σε κοιτώνες για ομάδες κρατουμένων. Οι άνδρες φυλάσσονται στον χώρο του εγκαταλελειμμένου - ορθότερα, υπό κατάσχεση - κέντρου διασκέδασης «Αιγαίον» έξω από την πόλη, ο οποίος είναι τεράστιος, ενιαίος, με κάποιες εγκαταστάσεις υγιεινής στη μία πλευρά. Στο εσωτερικό του είναι απλωμένα στρώματα και 130 κατά την ημέρα της αυτοψίας κρατούμενοι, ο ένας δίπλα στον άλλον. Παρατηρείται πάντως η καλή κατάσταση των ειδών κλινοστρωμνής, καθώς και ο επαρκής αριθμός των στρωμάτων, που εξηγείται από την προσφορά των πολλών ξενοδοχείων του νησιού.

Ο χώρος είναι σκοτεινός και δεν έχει επαρκή εξαερισμό. Οι αστυνομικές αρχές έχουν σχεδιάσει τη διάνοιξη μεγάλων παραθύρων, ωστόσο ο χώρος δεν έχει ακόμη διαμορφωθεί την ημέρα της αυτοψίας, λόγω πιθανού φόρτου εργασίας των τεχνικών υπηρεσιών του Δήμου.

Ο χώρος φυλάσσεται εξωτερικά από έναν αστυνομικό, δεδομένων των λοιπών καθηκόντων και αναγκών του Τμήματος Ασφαλείας του νησιού. Προγραμματίζεται η διαμόρφωση μικρού δωματίου στην είσοδο ώστε να στεγάζεται και ο φρουρός.

Με δεδομένο τον εσωτερικό συνωστισμό, επισημαίνεται το πρόβλημα του συνεχούς εγκλεισμού των κρατουμένων, οι οποίοι δεν έχουν τη δυνατότητα να βγουν στο προαύλιο, για λόγους ασφαλείας. Το προαύλιο έχει ωστόσο περιφραχθεί για τον σκοπό αυτό και η κίνηση των κρατουμένων στον καθαρό αέρα συνιστά βασική συνθήκη για την αξιοπρεπή τους μεταχείριση (βλέπε απόφαση Δικαστηρίου του Στρασβούργου της 19-4-2001, Peers κατά Ελλάδα, παρ.75). Διαπιστώνεται ότι παρά την πρόσφατη καταδίκη της χώρας μας, η έλλειψη αυλισμού εξακολουθεί να αποτελεί σύνηθες πρόβλημα στην αστυνομική κράτηση.

Οι εγκαταστάσεις των λουτρών είναι καινούργιες, η κατάσταση ωστόσο από πλευράς υγιεινής αποτελεί συνάρτηση της συνεχούς άφιξης μεγάλου αριθμού κρατουμένων και της ισχνής καθαριότητας του χώρου όπου συνωστίζονται 200 άνθρωποι, κοιμώμενοι στο δάπεδο. Η προμήθεια σιδερένιων κρεβατιών θα συντελούσε ώστε να κρατείται ο χώρος πιο καθαρός. Τίθεται το ερώτημα επίσης της θέρμανσης του χώρου τον χειμώνα.

Παρατηρείται η έλλειψη εξωτερικής επικοινωνίας των κρατουμένων, με εξαίρεση την επαφή με δικηγόρους. Δεδομένου ότι η τηλεφωνική επικοινωνία προβλέπεται ως δικαίωμα ακόμη και για όσους τελούν υπό σωφρονιστική (άρθρ.53 Ν.2776/99) και όχι απλώς αστυνομική κράτηση, είναι επιβεβλημένη η τοποθέτηση καρτοτηλεφώνου για χρήση των κρατουμένων.

Διαπιστώνεται ότι τα προβλεπόμενα τροφεία ύψους, κατά τον χρόνο της αυτοψίας, 1.000 δρχ/ημέρα για κάθε κρατούμενο αποτελούν πρόβλημα για την εξασφάλιση επαρκούς σε πληρότητα και ποσότητα φαγητού και οι κρατούμενοι ζητούν να τρέφονται πιο νωρίς το μεσημέρι, δεδομένου ότι τα τροφεία δεν καλύπτουν πρωϊνό. Οι αστυνομικές αρχές πήραν άμεσα μέτρα και συνεννοήθηκαν την ίδια ημέρα με τον προμηθευτή του φαγητού για τις ώρες του γεύματος και για την διαβίβαση εβδομαδιαίου καταλόγου ώστε να ελέγχεται η ποικιλία της τροφής.

Η ίδια έλλειψη μόνιμης ιατρικής κάλυψης που περιγράφεται παραπάνω υπό (2) παρατηρείται και κατά την αστυνομική κράτηση των μεταναστών από την Αστυνομία. Τα έκτακτα περιστατικά αντιμετωπίζονται με μεταγωγή στο Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο Κω, ενώ ο αριθμός των 150-250 ατόμων που κρατούνται για πολλές ημέρες ή εβδομάδες καθιστά αναγκαία την εξεύρεση μόνιμης λύσης με επίσκεψη ιατρού. Για τον σκοπό αυτό, η αστυνομική αρχή προγραμματίζει ήδη τη διαμόρφωση ενός χωριστού μικρού δωματίου. Τα έξοδα φαρμάκων αντιμετωπίζονται έως την ημερομηνία της αυτοψίας με την εθελοντική πρωτοβουλία της οργάνωσης «Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός» και ο Δήμος ανέλαβε με πρόσφατη απόφασή του να τα καλύψει στο μέλλον.

#### **4. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΣΥΛΟΥ**

Σε συνέχεια της συμπεριλαμβανόμενης στην αναφορά των «Γιατρών του Κόσμου» καταγγελίας για μη διευκόλυνση των κρατούμενων μεταναστών στην Κω για την πρόσβασή τους στη διαδικασία ασύλου, διερευνήθηκε από τον Συνήγορο του Πολίτη, κατά τη διάρκεια της αυτοψίας, και η τήρηση της διεθνούς και εθνικής νομοθεσίας στα θέματα ασύλου.

Κατά τις επισκέψεις στους χώρους κράτησης των μεταναστών («Αιγαίον» και λιμενικό φυλάκιο), σε κατ'ιδίαν συζήτηση με ορισμένους από τους κρατούμενους, διαπιστώθηκε ότι δεν είχαν καμία ενημέρωση από τις αρχές για τη δυνατότητα να υποβάλουν αίτηση ασύλου. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι δύο από αυτούς, ιρακινής καταγωγής, θα επιθυμούσαν να αναγνωρισθούν ως πρόσφυγες καθώς διατύπωναν συνεχώς το αίτημα της μη απέλασής τους στο Ιράκ προβάλλοντας ως λόγο τον φόβο δίωξης στη χώρα τους. Ο ένας από αυτούς, μάλιστα, κρατούμενος στο λιμενικό φυλάκιο, ζήτησε τη συνδρομή των εκπροσώπων του Συνηγόρου του Πολίτη, προκειμένου να υποβάλει αίτηση ασύλου. Από τη γενικότερη συζήτηση με τους αλλοδαπούς προέκυψε ότι υπήρχε φόβος και δυσπιστία προς τις ελληνικές αρχές, καθώς επίσης και πλήρη αδυναμία διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους στην πράξη, γεγονός που οφειλόταν πρωτίστως στην αδυναμία επικοινωνίας με τα αρμόδια όργανα λόγω έλλειψης διερμηνέων. Ως εκ τούτου, είναι προφανείς οι λόγοι για τους

οποίους, όπως διαπιστώθηκε και επιβεβαιώθηκε από την εκπρόσωπο του ΕΕΣ, πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου έχουν τελικώς μόνο εκείνοι από τους αλλοδαπούς, οι οποίοι είτε επικουρούνται από δικηγόρους ή από μη κυβερνητικές οργανώσεις είτε είναι γνώστες κάποιας διεθνώς ομιλούμενης γλώσσας, συνήθως της αγγλικής.

Από τη συζήτηση με τον Διευθυντή της Αστυνομικής Διεύθυνσης Κω και τον Διοικητή του Αστυνομικού Τμήματος Κω, ως προς τους αλλοδαπούς οι οποίοι υπέβαλαν αίτηση ασύλου και επρόκειτο να οδηγηθούν στο Κέντρο Υποδοχής Αιτούντων Ασυλο και Προσφύγων στο Λαύριο, προέκυψε ότι γινόταν η διαβίβαση των νομιμοποιητικών εγγράφων τους και στη συνέχεια μετάγονταν οι ίδιοι στην Αθήνα με αστυνομική συνοδεία. Εως ότου μεταχθούν, παρέμεναν υπό αστυνομική επιτήρηση στον ίδιο χώρο με τους υπόλοιπους κρατούμενους. Η διαδικασία αυτή, κατά την εκτίμηση του Συνηγόρου του Πολίτη, ισοδυναμεί με κράτηση και, ως τέτοια, αντιβαίνει στη διεθνή και ελληνική νομοθεσία, σύμφωνα με τις οποίες η κράτηση αιτούντων άσυλο δεν επιτρέπεται παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

## **5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ**

### **α. Κεντρικός συντονισμός και αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης**

Ο μεγάλος αριθμός των κρατουμένων μεταναστών από τις λιμενικές και αστυνομικές αρχές σε κάποια ακριτικά ελληνικά νησιά αντιμετωπίζεται από την Ελληνική Πολιτεία ως τοπικό πρόβλημα που καλούνται να λύσουν με πενιχρά μέσα οι συναρμόδιες τοπικές αρχές, ωσάν να επρόκειτο για τυχαίο, απρόβλεπτο και μεμονωμένο γεγονός. Ωστόσο, οι τάσεις της μετανάστευσης στην Ευρώπη γενικά αλλά και στην περιοχή της Μεσογείου ειδικότερα, καθιστούν την παράνομη είσοδο εξαθλιωμένων οικονομικών προσφύγων μια σταθερή και διαρκώς αυξανόμενη παράμετρο της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, που χρήζει κεντρικού συντονισμού από την Πολιτεία. Η αποτροπή της παράνομης εισόδου στη χώρα συνιστά βεβαίως ένα θέμα εξωτερικής πολιτικής, στο οποίο ο Συνήγορος του Πολίτη δεν έχει αρμοδιότητα παρέμβασης ούτε εισήγησης. Η μεταχείριση των παρανόμως εισερχομένων όμως αποτελεί πρόβλημα διοικητικής οργάνωσης και εφαρμογής του

ισχύοντος δικαίου στο οποίο οι επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη θα μπορούσαν να είναι χρήσιμες. Η βασική διαπίστωση της εμπλοκής πολλών συναρμοδίων φορέων (αστυνομικές, λιμενικές αρχές, Έπαρχος και Π.Σ.Ε.Α., Δήμος, Νομαρχιακό Νοσοκομείο) οδηγεί στην πρόταση, την οποία θεωρούν ευπρόσδεκτη οι τοπικές αρχές, της δημιουργίας ενός κεντρικού συντονιστικού οργάνου από την ελληνική πολιτεία το οποίο όχι απλώς να δίνει κατευθύνσεις αλλά να λαμβάνει και τις σχετικές αποφάσεις συναιρώντας τις αντικρουόμενες πολλές φορές απόψεις των εμπλεκόμενων φορέων.

Το ευκαταίο από πλευράς συνθηκών διαβίωσης θα ήταν να δημιουργηθούν κέντρα υποδοχής μεταναστών (βλ. και άρθρ.48 Ν.2910/01 για τη δημιουργία ειδικών χώρων υπό τη εποπτεία της οικείας Περιφέρειας) και να λειτουργήσουν αποκεντρωμένα από την Αθήνα κέντρα υποδοχής προσφύγων, τα οποία να διασφαλίζουν τη βασική πρόνοια στους διαβιούντες. Ωστόσο, στα κέντρα αυτά αντιδρούν οι τοπικές κοινωνίες διότι τα θεωρούν πόλο έλξης νέων κυμάτων μεταναστών και προσφύγων.

Ανεξαρτήτως της πρόκρισης ή μη από την Πολιτεία των κέντρων υποδοχής ως μακροπρόθεσμης λύσης του προβλήματος, επί του παρόντος η κράτηση αποτελεί τον βασικό άξονα αντιμετώπισης της παράνομης μετανάστευσης. Ο Συνήγορος του πολίτη παρατηρεί σχετικά τα εξής:

ι) Η στοιχειώδης μέριμνα αξιοπρεπούς διαβίωσης των παρανόμως εισερχομένων μεταναστών, από πλευράς χώρου, θέρμανσης, τροφής, υγιεινής, περιθάλψης, και δυνατότητας κίνησης, δεν αποτελεί απλώς το ανθρωπιστικώς ζητούμενο αλλά το συνταγματικώς επιβεβλημένο μέτρο κράτησής τους (άρθρ. 2 παρ.1, 5 παρ.1, 7 παρ.2, 22 παρ.3 Συντάγματος). Οι πρόσφατες καταδίκες της Ελλάδας από το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Στρασβούργου τονίζουν ακριβώς ότι οι κακές συνθήκες κράτησης επιφέρουν αντικειμενικά προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ (υποθέσεις *Peers κατά Ελλάδας*, 19-4-2001, παρ.74-75, *Dougoz κατά Ελλάδας* 6-3-2001, παρ.46,48)



υ) Δεδομένου ότι η βασική λειτουργία των κρατητηρίων έχει μετατραπεί στην κράτηση παρανόμως εισερχομένων αλλοδαπών, το θέμα της ανεπάρκειας των υφισταμένων χώρων αποτελεί το κεντρικό πρόβλημα της αστυνομικής κράτησης. Άμεση επομένως προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην εξεύρεση κατάλληλων χώρων ή στη βελτίωση των υφισταμένων κτιρίων.

Στις δύο αυτές βασικές διαπιστώσεις σχετικά με τους χώρους κράτησης και την επιβεβλημένη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των μεταναστών που κρατούνται για παράνομη είσοδο στηρίζονται οι ειδικότερες προτάσεις που ακολουθούν.

### *β. Χώροι κράτησης*

Ακόμη κι εάν είναι χρειάζεται να κρατούνται στη ζώνη λιμένος οι εισερχόμενοι στη χώρα, δεν είναι αυτονόητο ότι είναι αναγκαίο να αλλάζουν χώρο ακολουθώντας την αλλαγή δικαιοδοσίας από τη λιμενική στην αστυνομική αρχή και το πρώτο ερώτημα που τίθεται είναι εάν οι συναρμόδιες αρχές θεωρούν εφικτή την ενιαία κράτηση σε χώρο της Αστυνομίας. Σε αρνητική περίπτωση, είναι ωστόσο φανερό ότι ο μικρός χώρος του λιμενικού φυλακίου δεν επαρκεί για τη διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης έστω και μικρού αριθμού κρατουμένων. Η εξεύρεση ευρύτερου χώρου καθίσταται επιτακτική ανάγκη, καθ' όσον η συμπληρωματική χρήση του υπαίθριου χώρου δεν είναι δυνατή κατά τον χειμώνα. Παρακαλείται συνεπώς η Λιμενική Αρχή Κω και το εποπτεύον Υπουργείο για τις άμεσες ενέργειές τους και τη σχετική ενημέρωση του Συνηγούρου του Πολίτη.

Όσον αφορά την αστυνομική κράτηση, ανεξαρτήτως των προσπαθειών των αστυνομικών αρχών Κω για τη βελτίωση των συνθηκών, πρέπει να σημειωθούν τα εξής: Εάν οι αρμόδιες αρχές θεωρούν ως μόνη λύση τον υπάρχοντα χώρο του παλαιού κέντρου διασκέδασης «Αιγαίον», και λύσουν τα νομικά προβλήματα της χρήσης του, προέχει η εξασφάλιση θέρμανσης, τηλεφωνικής επικοινωνίας και η δυνατότητα κίνησης των κρατουμένων στο προαύλιο. Παραμένει ωστόσο ο χώρος αυτός μικρός για τον αριθμό των στεγαζομένων, με αποτέλεσμα να δημιουργείται συνωστισμός πέρα από τα επιτρεπόμενα επίπεδα. Επισημαίνεται στο σημείο αυτό ότι

συνεκτιμώντας ακριβώς την έλλειψη χώρου κίνησης και τις συνθήκες υγιεινής με τον συνήθη χρόνο της κράτησης αλλοδαπών μεταναστών, το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Στρασβούργου έχει προσφάτως καταδικάσει τη χώρα μας για ταπεινωτική μεταχείριση (υπόθεση *Dougoz κατά Ελλάδας*, 6-3-2001, παρ.48).

γ. Σίτιση

Ως προς τους κρατούμενους από την Αστυνομία, τελικώς, με υπουργική απόφαση έκτοτε διπλασιάστηκαν τα τροφεία των κρατουμένων από 1000 σε 2000 δρχ/ημέρα. Η κανονιστική αυτή εξέλιξη, που αποτελούσε δέσμευση του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης ήδη σε απάντηση παλιότερης αυτοψίας του Συνηγόρου του Πολίτη στην Κρήτη (*έγγραφο Γενικού Γραμματέα υπ'αρ.πρωτ. 6634/1-475424/18-2-2001*), είναι ένα βήμα πολύ σημαντικό για την αξιοπρεπή μέριμνα και βασική πρόνοια των κρατουμένων.

Η σίτιση των μεταναστών υπό τη δικαιοδοσία του Λιμενικού καλύφθηκε για ένα μήνα από τον Δήμο Κω, διακόπηκε λόγω του μεγάλου αριθμού των κρατουμένων και τελικώς αναλήφθηκε από την υπηρεσία Πολιτικού Σχεδιασμού Εκτάκτου Ανάγκης (Π.Σ.Ε.Α.) του Επαρχείου Κω. Πρόκειται για μια πολύ θετική εξέλιξη, διότι μέχρι τώρα η μόνη διαρκής πηγή διασφάλιση τροφής των κρατουμένων αυτών, όπως προαναφέρθηκε ήταν η εθελοντική οργάνωση «Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός» και όχι η Πολιτεία. Παρατηρείται ωστόσο ότι η υπηρεσία αυτή (Π.Σ.Ε.Α.), που έχει ως αποστολή να καλύπτει έκτακτες ανάγκες του πληθυσμού, από πυρκαγιές, σεισμούς ή άλλες απρόβλεπτες καταστροφές, καλείται εν προκειμένω να καλύψει όχι τις συνέπειες μιας φυσικής καταστροφής αλλά ένα κενό νόμου των πάγιων λιμενικών διατάξεων. Προτείνεται συνεπώς η πρόβλεψη τροφείων κρατουμένων από το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, σε αντίστοιχη ρύθμιση με την ισχύουσα διάταξη του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

δ. Ελλιπής ιατρική περίθαλψη

Μετά την αυτοψία της 6-7/9/2001 ολοκληρώθηκε η διαμόρφωση στο «Αιγαίον» χωριστού δωματίου στο οποίο θα μπορούσε επισκέπτης ιατρός να εξετάζει

τους ασθενείς υπό αστυνομική κράτηση, ωστόσο, αυτό δεν συμβαίνει, πιθανώς για λόγους φόρτου του προσωπικού του νοσοκομείου. Απλώς οι κρατούμενοι μετάγονται στο Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο Κω όταν χρειασθεί, πρακτική που αποτελεί ημίμετρο διότι στηρίζεται στην πρωτοβουλία του ίδιου του ασθενούς και δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα απασχόλησης του αστυνομικού προσωπικού. Πολύ θετικό βήμα είναι η κάλυψη των εξόδων φαρμακευτικής αγωγής από την Π.Σ.Ε.Α. του Επαρχείου Κω.

Ωστόσο, το πρόβλημα της περιστασιακής ιατρικής αγωγής των κρατουμένων μεταναστών παραμένει. Προς επίλυσή του προτείνεται, σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν:

ι) να προβλεφθεί η προληπτική ιατρική εξέταση όλων των συλλαμβανομένων από τις λιμενικές αρχές μεταναστών τόσο για τη διασφάλιση της υγείας των ίδιων όσο και για λόγους πρόληψης τυχόν μεταδοτικών ασθενειών. Ιδιαίτερη μέριμνα χρειάζεται για τις ευάλωτες ομάδες (παιδιά, έγκυοι).

ιι) να διασφαλισθεί στη συνέχεια η παρουσία ιατρού για κάποιες ώρες κάθε ημέρα στον χώρο που κρατούνται, συχνά επί μακρόν, μεγάλος αριθμός μεταναστών από την αστυνομία.

Σημειώνεται ότι η συνταγματική επιταγή για κρατική μέριμνα (άρθρ. 5 παρ.2, 21 παρ.3 Συντάγματος) εξειδικεύεται στις διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα που ορίζουν την ιατρική εξέταση κάθε κρατουμένου άμα τη εισαγωγή του, την τήρηση ατομικού δελτίου υγείας που τον ακολουθεί κατά τη μεταγωγή του, καθώς και την επιτόπια κάλυψη τυχόν ιατρικών περιστατικών με την παρουσία μόνιμου ή επισκέπτη ιατρού, κατά προτίμηση του δημοσίου τομέα (άρθρα 24 παρ.1 και 3, 27, 28 Ν.2776/99). Οι διατάξεις αυτές προβλέπεται ότι εφαρμόζονται αναλογικά στην περίπτωση της διοικητικής κράτησης (π.δ. 141/1991, άρθρ.278 παρ. 2 του Κ.Π.Δ., άρθρ. 6 της υπ' αριθ. 4803/13/9-α/1992 απόφασης των Υπουργών Εργασίας και Δημόσιας Τάξης, «σε ό,τι αφορά τη διατροφή, περίθαλψη και την εν γένει μεταχείριση

*[των προς απέλαση αλλοδαπών που κρατούνται στα αστυνομικά κρατητήρια] ισχύουν ότι και για τους λοιπούς κρατούμενους»).*

Απομένει η θέληση να εφαρμοσθούν οι σχετικές με την κρατική μέριμνα διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα και στην πράξη από τα συναρμόδια Υπουργεία, Δημόσιας Τάξης, Εμπορικής Ναυτιλίας και Υγείας και Πρόνοιας, δεδομένου ότι οι αριθμοί της τάξεως των 200 κρατούμενων σε χώρο της αστυνομίας προσφέρουν την αναγκαία αναλογία των προϋποθέσεων εφαρμογής τους με τα σωφρονιστικά καταστήματα.

ε. Διασφάλιση της προστασίας των πολιτικών προσφύγων

Ενόψει των ως άνω διαπιστώσεων (βλ. υπό 4), ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι οι τρόποι με τους οποίους η ελληνική Πολιτεία προσπαθεί να αντιμετωπίσει τα μείζονος σημασίας προβλήματα αφενός της λαθρομετανάστευσης, αφετέρου των καταχρηστικών αιτήσεων ασύλου και της υπερφόρτωσης των αρμόδιων υπηρεσιών, καθιστούν δυσχερέστατη έως και αδύνατη την πρόσβαση στο άσυλο αλλοδαπών, οι οποίοι είναι «ειλικρινείς» αιτούντες άσυλο, προβάλλουν δηλαδή βάσιμο φόβο δίωξης στη χώρα προέλευσής τους και πληρούν τις προϋποθέσεις της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για την αναγνώρισή τους ως πρόσφυγες.

Συγκεκριμένα, η μη διευκόλυνση της πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου των παράνομα εισερχομένων αλλοδαπών, ιδιαίτερα όταν η πολιτική κατάσταση στις χώρες προέλευσής τους είναι τέτοια ώστε να δικαιολογεί την επίκληση φόβου δίωξης σε αυτές, όπως π.χ. Αφγανιστάν, Ιράκ, Σιέρα Λεόνε, Σουδάν, παραβιάζει τόσο τις διατάξεις όσο και τον σκοπό της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 (ΝΔ 3989/1959). Και τούτο διότι, με τον τρόπο αυτόν, δεν εξασφαλίζεται η προστασία των προσώπων που emπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω Σύμβασης, τα οποία κινδυνεύουν έτσι να απελαθούν ή να επαναπροωθηθούν κατά παράβαση του άρθρου 33 αυτής.

Η εκπλήρωση της επιβεβλημένης, κατά τα ανωτέρω, υποχρέωσης των ελληνικών αρχών να διευκολύνουν τους εισερχόμενους στην ελληνική Επικράτεια αλλοδαπούς ως προς την πρόσβασή τους στη διαδικασία ασύλου, πραγματοποιείται

με τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων κατά την υποδοχή τους. Ως απολύτως αναγκαία τέτοια μέτρα κρίνονται η ύπαρξη διερμηνέα και η ευαισθητοποίηση του προσωπικού του Λιμενικού Σώματος και της Αστυνομίας στα θέματα ασύλου, έτσι ώστε να είναι δεκτικοί σε δηλώσεις εκ μέρους των αλλοδαπών, οι οποίες στοιχειοθετούν αιτήματα για χορήγηση ασύλου. Υπενθυμίζεται στο σημείο αυτό ότι κάθε δημόσια αρχή στην οποία περιέρχονται τέτοιες δηλώσεις υποχρεούται να ειδοποιεί την αρμόδια για την εξέταση του αιτήματος ασύλου αρχή και να παραπέμπει σε αυτήν τον αιτούντα (άρθρο 1, παρ. 2, του π.δ. 61/1999). Επίσης, είναι απαραίτητη η διασφάλιση του δικαιώματος εξωτερικής επικοινωνίας των κρατουμένων, καταρχήν με την παροχή δυνατότητας χρήσης τηλεφώνου. Στο πλαίσιο αυτό και όσο το προσωπικό των αστυνομικών αρχών, ιδίως στις περιπτώσεις μαζικών αφίξεων, δεν επαρκεί για να ανταποκριθεί στις δημιουργούμενες ανάγκες, κρίνεται ως μείζονος σημασίας ζήτημα η εξασφάλιση στους εκπροσώπους μη κυβερνητικών οργανώσεων, οι οποίες έχουν δραστηριότητα στα θέματα προσφύγων, της απρόσκοπτης πρόσβασής τους στους κρατούμενους μετανάστες προκειμένου, δεδομένης της εμπειρίας τους, να συνδράμουν τις αρχές στον εντοπισμό πολιτικών προσφύγων. Σημειώνεται ότι όσον αφορά τις αστυνομικές αρχές της Κω, δεν έχει περιέλθει σε γνώση του Συνηγόρου του Πολίτη φαινόμενο παρεμπόδισης των εν λόγω εκπροσώπων, σε αντίθεση με ότι έχει συμβεί με άλλα παραμεθόρια νησιά.

Η συνήθης πρακτική των αστυνομικών αρχών όσον αφορά τους αλλοδαπούς οι οποίοι έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου και έχουν εφοδιασθεί με το σχετικό Δελτίο («ροζ κάρτα»), είναι αυτοί να κρατούνται, ακόμα και στην περίπτωση που δεν έχει ασκηθεί εναντίον τους ποινική δίωξη για παράνομη είσοδο ούτε τελούν υπό καθεστώς διοικητικής απέλασης. Η κράτησή τους παρατείνεται έως ότου μεταφερθούν σε κάποιο κέντρο υποδοχής προσφύγων, και μπορεί να διαρκέσει αρκετές ημέρες όταν δεν υπάρχουν διαθέσιμες θέσεις σε κανένα από τα κέντρα αυτά. Η πρακτική αυτή αφενός επιτείνει το ήδη οξύ πρόβλημα υπερπληθυσμού των κρατητηρίων, αφετέρου είναι αντίθετη με τα όσα προβλέπονται στην ελληνική και διεθνή νομοθεσία σχετικά με την κράτηση των αιτούντων άσυλο. Συγκεκριμένα, το π.δ. 61/1999 (άρθρο 2 παρ. 8) κάνει λόγο για «τόπο διαμονής» και όχι για κράτηση και η Σύμβαση της Γενεύης (άρθρο 31), όπως και οι Οδηγίες για την Κράτηση των Αιτούντων Άσυλο (Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Φεβρουάριος 1999), προβλέπουν ότι η

κράτηση των αιτούντων άσυλο δεν επιτρέπεται παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και εφόσον αιτιολογείται ειδικώς. Επίσης, σε επίπεδο κοινοτικής νομοθεσίας, έχει προταθεί η ρητή πρόβλεψη της απαγόρευσης της κράτησης αιτούντος άσυλο για τον μόνο λόγο ότι η αίτησή του για χορήγηση ασύλου χρειάζεται εξέταση (βλ. Σχέδιο Οδηγίας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης «για τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» Doc. 500PC578, 03.11.2000).

Στο μέτρο που η ελληνική Πολιτεία καλείται επειγόντως να λάβει μέριμνα για τον συνεχώς αυξανόμενο αριθμό λαθρομεταναστών που εισέρχεται στο έδαφός της, η όσο το δυνατόν ταχύτερη διευκρίνιση του νομικού καθεστώτος καθενός από αυτούς είναι αναγκαίο μέτρο για τη μη διαίωνιση του προβλήματος. Η πιο διευρυμένη εφαρμογή της ταχύρυθμης διαδικασίας στην εξέταση αιτημάτων ασύλου μπορεί να βοηθήσει προς αυτήν την κατεύθυνση. Σύμφωνα με το π.δ. 61/1999, μία από τις περιπτώσεις στις οποίες εφαρμόζεται η ταχύρυθμη διαδικασία είναι και εκείνη της υποβολής της αίτησης ασύλου σε σημείο εισόδου λιμένος ή αερολιμένος. Σε περίπτωση εφαρμογής της, οι νόμιμες προθεσμίες για την εξέταση της αίτησης ασύλου και την έκδοση της τελικής απόφασης μειώνονται κατά πολύ σε σχέση με εκείνες που ισχύουν για την κανονική διαδικασία. Με τον τρόπο αυτό θα μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των αλλοδαπών που παραμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στην κατάσταση του αιτούντος άσυλο. Είναι προφανές ότι κατά την εφαρμογή της ταχύρυθμης διαδικασίας θα πρέπει να εξασφαλίζεται η τήρηση όλων των εγγυήσεων αμερόληπτης και δίκαιης κρίσης των αιτημάτων, και για τον λόγο αυτό, κρίνεται ως απολύτως αναγκαία τόσο η εκπαίδευση του προσωπικού της Αστυνομίας και του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης όσο και η ενίσχυσή του με περισσότερα μέλη, έτσι ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις δημιουργούμενες ανάγκες.

Η τήρηση της νομιμότητας στις διαδικασίες που αφορούν στο άσυλο και κατ'επέκταση η μείωση των επικρίσεων που δέχονται οι αρμόδιες υπηρεσίες στο σχετικό τους έργο, προϋποθέτει τη διαφάνεια στην εφαρμογή των διαδικασιών αυτών. Φαινόμενα όπως η μαζική υποβολή αιτήσεων ασύλου, μέσω του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες, από Αφγανούς που αφέθηκαν ελεύθεροι με αποφάσεις διοικητικής απέλασης οι οποίες έθεταν προθεσμία αναχώρησης και είχαν

εκδοθεί από Αστυνομικά Τμήματα παραμεθόριων νησιών, μεταξύ των οποίων και η Κως, είναι παθολογικά, εφόσον δημιουργούν περισσότερα προβλήματα από εκείνα που φαίνεται να επιλύουν (αναφορά του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες με αριθμό πρωτοκόλλου 14216/28.9.2001). Η δημιουργία ενός κεντρικού οργάνου αρμόδιου για τον συντονισμό της υποδοχής των παράνομα εισερχομένων αλλοδαπών στη χώρα μας, μέρος του οποίου θα ήταν αρμόδιο για τα θέματα ασύλου, παρουσιάζεται ως η μόνη λύση για μία ουσιαστική αντιμετώπιση του προβλήματος της αδιαφάνειας των διαδικασιών ασύλου, το οποίο λόγω της αυξανόμενης εισροής λαθρομεταναστών έχει οξυνθεί. Ο διαχωρισμός της αρχής που είναι αρμόδια για τον έλεγχο της εισόδου στο έδαφος της χώρας και για τη δίωξη των παράνομα εισερχομένων, από εκείνη που εξετάζει και αποφαινεται για τα αιτήματα χορήγησης πολιτικού ασύλου είναι επίσης ευκαίος, όταν μάλιστα η Ελλάδα θα υποχρεωθεί να προσαρμόσει τη νομοθεσία της προς αυτήν την κατεύθυνση εφόσον υιοθετηθεί το προαναφερόμενο Σχέδιο Οδηγίας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις διαδικασίες αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα, από το οποίο προκύπτει η υποχρέωση των Κρατών μελών να προβούν σε αυτόν τον διαχωρισμό (άρθρο 2, σημείο δ).

Χρύσα Χατζή  
ειδικός επιστήμονας

Καλλιόπη Στεφανάκη  
βοηθός επιστήμονας